

فرهنگ سکوت

عباس کاظمی

قائم مقام سازمان معلمان ایران

پائلو فریره

در رسیفه در شمال شرقی برزیل متولد شد و از طبقه متوسط جامعه بود وی که طعم فقر و گرسنگی را در روزگار غلبه مشکلات اقتصادی بر جامعه برزیل چشیده بود به جستجوی علت و چرایی «بی تفاوتی فقرا» با وجود ستم آشکار برآمد، مردمان آمریکای لاتین را مشمول قاعده ای می دانست که آن را «فرهنگ سکوت» می نامید که به موجب آن سلطه نخبگان بر مردم به آرامی پذیرفته می شد وی اعتقاد داشت برای آنکه مردم توان واکنش را در خود بیابند، نیاز است که زبان گفتاریشان را بازیابی کنند، وی ابتدا در رشته حقوق تحصیل کرد همزمان تحت تاثیر فلسفه و زبان قرار گرفت و به موازات درس حقوق به آموزش و پرورش علاقه مند شد او که در حوزه رفاه اجتماعی کار می کرد از نزدیک به گرفتاریهای فقرای شهری آشنا شد و در همین مراحل نخستین بود که مفاهیم اساسی روش «گفت و شنودی» وی برای آموزش بزرگسالان شکل گرفت و در ادامه پس از اخذ دکترا توانست برنامه سواد آموزی موفقی را پایه گذاری کند که در سراسر برزیل گسترش یافت پس از کودتای نظامی در برزیل وی دوره ای را در زندان سپری کرد و سپس به شیلی تبعید شد. برنامه آموزشی بزرگسالان فریره از سوی یونسکو عنوان برنامه هایی بین المللی به رسمیت شناخته شد. پس از گذشت پنج سال تبعید در شیلی او به عنوان استاد مدعو به دانشگاه هاروارد در ایالات متحده رفت و داده های جدیدی به دانشش وارد ساخت فریره با استفاده از تجربه های جدیدش اثرگذارترین کتابش را با نام «برنامه آموزشی ستمدیدگان» به پایان رساند فریره در ۱۹۹۷ درگذشت، در حالی که نظریه آموزشی را چونان میراثی از خود بر جای گذاشته بود.

اما اقدامات عملی او حتی از نظریاتش نیز قدرتمند تر بود، از نظر فریره نظام آموزشی هیچ گاه نمی تواند بی طرف باشد و همیشه بخشی از دستور کار سیاست را شامل می شود اهمیت فریره از این جهت است که کارهایش درون داده های مورد نیاز را برای بحث های نظری پیرامون آموزش و پرورش مهیا ساخته است و در عین حال اقدامات عملی او از اهمیت بالاتری برخوردار است اعتراض به فرهنگ سکوت را می توان در نقد به روش شناسی «بانکداری» به عنوان برنامه درسی رسمی معمول

در مدرسه ها خلاصه ساخت بر اساس مدل آموزش بانکداری آموزگاران همه دانش مورد نیاز خود را در اختیار دارند و دانش آموزان نیز همچون بانک آنها را به حافظه خود می سپارند، درمقابل دانش آموزان نیز چون انبار بایگانی شده که اطلاعات داده شده را منفعلانه دریافت و ذخیره می کنند و می توانند مانند بانک ، به هنگام نیاز از آنان پس می گیرند.

این نظام آموزشی بازتابی از یک جامعه ستم پیشه در نخستین مراقبه زندگی فرد است که فریره نسبت به آن واکنش نشان داد می توان به شماری از تناقضات موجود در این روش شناسی اشاره کرده است

-آموزگار آموزش می دهد -دانش آموزان آموزش داده می شوند
-آموزگار همه چیز را میداند ، دانش آموزان هیچ چیزی نمی دانند
آموزگار می اندیشد ، درباره دانش آموزان اندیشه می شود آموزگار حرف می زند ، دانش آموزان می شنوند

آموزگار نظم می بخشد، دانش آموزان نظم می گیرند
آموزگار برمیگزیند ، و گزینه اش را تحمیل می کند، دانش آموزان موافقت می کنند آموزگار عمل می کند دانش آموزان خیال می کنند که دست به عملی زدند

آموزگار مفاد برنامه آموزشی را بر می گزیند، دانش آموز خود را با آن سازگار می کند

آموزگار فاعل است، دانش آموزان صرفاً منفعلند
با این روش شناسی دانش آموزان دانشی را می اندوزند که در واقع با آنان ستم می کند به این معنا که آنان را وا می دارد امور را همانگونه که هستند بپذیرند بخشی از آموزش مبتنی بر مدل بانکداری با هدف پنهان کردن واقعیاتی صورت می گیرد که می توانند سراسر وجود ما را تقدس زدایی کند،

از این رو دانش آموزان گونه ای از آگاهی نقادانه را در خود نمی پرورند که آنان را قادر سازد در امور جهان دخل و تصرف نمایند نظام آموزشی مبتنی بر بانکداری آنگونه از اندیشه انتقادی را بر نمی انگیزد که برای به چالش کشیدن ستمگران به آن نیاز است.

این امر فریره را به این نتیجه رهنمون نشد که راه برون رفت از مشکل، مدرسه زدایی است بلکه راه منطقی را دگرگونی نظام آموزشی دانست. جایگزینی که او طراحی کرد عبارت بود از نوعی مدل آموزشی مبتنی بر طرح مسئله که باید به جای آموزش با مدل بانکداری قرار گیرد عنصر کلیدی این طرح، تغییر رابطه آموزگار و دانش آموز است که به موجب آن هر دو درگیر گفتگوی دیالکتیکی با یکدیگر میشوند در این نظام نوین آموزگاران و دانش آموزان هر دو در عین حال آموزش

دهنده و آموزش گیرنده اند، فاعلانی اند که دانش را باز آفرینی می‌کنند در این گفت و شنود یک پرسش یا یک مفهوم می‌تواند توسط آموزگار مطرح شود و به نوبه خود با پرسش یا ایده های دیگر پاسخ داده شود از دل این ماجرا به خودی خود نوعی هم نهادی پدیدار می شود که پرسش ها و نظریات تازه را برمی‌انگیزد هم آموزگاران و دانش آموزان درس میدهند و فرا می گیرند و هم به گونه‌ای نقادانه روش تازه‌ای را برای اندیشیدن می یابند هدف از آموزش گفتگویی دستیابی به نوعی سواد سیاسی است یعنی فرایندی از آگاهی بخشی است با وجود یک نظام آموزشی نقادانه ،آموزش گیرندگان و آموزش دهندگان به گونه‌ای متصل به یکدیگر درگیر در اقداماتی عملی می شوند تا واقعیت را افسونزدایی کنند هنگامی که افراد با نگاهی نقادانه و از راه گفتگوی مشترک به جهان بنگرند مبارزه های ضد «فرهنگ سکوت» شکل می گیرد ستمدیدگان از این پس افرادی منفعل نخواهند بود که پذیرای وضع موجود باشند بلکه فاعلانی خواهند بود و آن نیروی اجتماعی را که احاطه شان کرده اند را ، به پرسش می کشند و از این را واکنشی فعالانه تر نشان خواهند داد تاثیرات عملی نظام آموزشی فریره بر آمریکای لاتین متمرکز است. جدایی از برزیل که سرزمین مادری اش بود شیلی، نیکاراگوئه ، پرتغال، آنگولا اتیوپی و جنبش های رهایی بخش، از اندیشه های فریره تاثیر پذیرفته اند

منبع :

کتاب پنجاه متفکر کلیدی توسعه ، دیوید سای مون ترجمه مهدی فرهنگمند
نژاد ، نشر ثالث

#اختصاصی سخن معلم